

УДК 342.92

Ю. Ю. Чуприна
*аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

СИСТЕМА МЕТОДІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сьогодні оновлюються погляди на роль і призначення адміністративного права в нових соціально-історичних умовах. Змінюються погляди на сутність предмета й методу правового регулювання, системи методів правового регулювання, форм і методів управлінської діяльності. Система права та всі її складові елементи, як відомо, розвиваються відповідно до наявних у країні суспільних відносин. Тому різноманітні засоби правового впливу на поведінку людей потребують безперервного розвитку, щоб, виходячи з потреб суспільного розвитку, ефективно впливати на нього в потрібному напрямі.

У загальній теорії права питань дослідженням правового регулювання, у тому числі його методів, були присвячені роботи С.С. Алексеєва, М. І. Байтіна, А.Г. Бережнова, Н.С. Бондаря, С.Н. Братуся, М. Вітченко, Л.Д. Воеводіна, В.М. Горшенева, С.А. Комарова, В.Л. Кулапова, А.В. Малько, Г.В. Мальцева, Н.І. Матузова, Т.В. Мілушевой, П.Є. Недбайло, В.В. Ниркова, В.А. Сапуна, В.Д. Сорокіна, І.М. Сенякіна, Ю.А. Тихомирова, В.А. Туманова, Р.О. Халфіной, М.Д. Шаргородського, К.В. Шундікова, Л.С. Явича, В.Ф. Яковлева та інших науковців.

У галузевих юридичних науках проблема правового регулювання досліджується в працях Л.Б. Алексеєва, П.В. Анісімова, Г.В. Беляєва, В.П. Божьєва, В.П. Грибанова, А.Г. Діденко, Н.Д. Єгорова, А.А. Іванова, О.С. Іоффе, А.М. Ларіна, Р.Г. Нурмагамбетова, І.В. Рукавишнікова, Т.Є. Павлісової, Г.М. Петрова, А.І. Процевський, Ф.М. Рудинського, В.М. Савицького, А.А. Савостіна, М.М. Салтигова, Н.Н. Семенюта, А.Л. Сергєєва, Ю.Н. Слепченко, Г.Я. Стоякіна, В.С. Шадріна, І.Є. Фарбера, П.М. Філіппова, В.М. Чхиквадзе та багатьох інших вчених.

Не применшуючи значущості праць виділених нами вчених, слід зазначити, що в правовій науці проблема системи методів правового регулювання ще не ставилася. Дослідження цієї проблеми пов'язане з привнесенням у юридичну матерію нових знань про регулятивний потенціал правових методів як цілісного утворення, що виражає правову зрілість сучасного українського суспільства. Повна картина сучасного регулятивного апарату неможлива без визначення поняття «система методів правового регулювання», аналізу елементів, структури і динаміки розвитку такої

системи. У зв'язку з цим відсутність відповідних наукових напрацювань стає фактичною перешкодою на шляху створення всіх необхідних умов для ефективного правового регулювання в нашому суспільстві.

Сьогоднішня практика, реальний стан справ у сфері правового впливу показують, що чинні методи правового регулювання не можна повною мірою назвати найбільш прийнятними юридичними стимуляторами правомірної поведінки. Більш того, дуже чітко окреслилася тенденція, коли вони взагалі не справляються зі своїми регулятивними функціями. Стан чинного українського законодавства характеризується вкрай складними та суперечливими процесами. Це частково пояснюється тим, що політичні, економічні та соціальні реформи, що проводяться в Україні, вимагають інтенсифікації законотворчості, її всебічного та ефективного впливу на перетворення, що відбуваються в країні. Мова йде не тільки про поліпшення законодавства або його реконструкцію, а й про формування принципово нових правових інститутів, що відповідають реальним умовам ринкової економіки, критеріям правової держави, міжнародним стандартам захисту прав і свобод особистості.

Вельми низький рівень ефективності правового регулювання та зусиль, що вживаються для поліпшення ситуації в нашій країні та підвищення результативності всього комплексу реформ усіх галузей суспільного життя, пояснюється очевидною невідповідністю застосовуваної системи методів правового регулювання змісту соціальних проблем, більш складних, багатогранних, ніж використовувані правові методи. Протягом тривалого часу діяв ефект методологічного монополізму та жорсткого ідеологічного контролю, який виходив з принципового переконання в істинності тільки однієї методології, одного типу світогляду [9, с. 14].

У зв'язку з переходом до ринкових відносин із глибокими та системними змінами, що відбуваються в державі в межах адміністративного права, система методів правового регулювання зазнала значних змін. Зокрема, дедалі більшого значення набуває використання загальних дозволів, що може розцінюватись як ключовий напрям трансформації методу цієї галузі права, яка відбувається в сучасних умовах її розвитку та реформування.

На наш погляд, уявити сучасну систему методів правового регулювання України у вигляді цілісного утворення – це значить:

1) виділити елементний склад системи; розкрити її інтегративні якості, утворені в результаті взаємодії її частин; встановити взаємозв'язок між структурними частинами та середовищем її існування;

2) простежити виникнення, тенденції та перспективи її розвитку.

Застосувавши ці системні вимоги до дослідження методів правового регулювання, ми спробуємо показати, як вони проявляються в природі функціонування права.

З урахуванням викладеного, необхідно зупинитися на таких основних компонентах системи методів правового регулювання:

- кінцеві елементи (елементарні частинки системи методів правового регулювання);
- підсистеми (визначення складу, структури);
- взаємозв'язок елементів;
- виявлення зовнішніх і внутрішніх системотворювальних чинників (навколишнє середовище і т. ін.).

Перераховані аспекти, на нашу думку, є обов'язковими для системного дослідження методів правового регулювання як цілісного утворення. В інших же наукових роботах вони можуть змінюватися, доповнюватися, конкретизуватися різними підвидами.

Метод правового регулювання як самостійна категорія виступає перед нами у вигляді елементарної частинки системи методів правового регулювання. Пізнати ціле, цілісну систему – це означає «відобразити в свідомості людини, у певних поняттях його (цілого) внутрішню природу, його характерні риси, сторони, особливості будови» [8, с. 31]. Саме з цього аспекту ми і почнемо процес вивчення системи методів правового регулювання на сучасному етапі розвитку українського суспільства, а вже потім приступимо до розгляду інших проявів системи.

Системна методологія спрямована на отримання цілісного бачення досліджуваного явища та загального представлення про його елементно-структурні рівні та зріз [10, с. 34]. Всесвіт невичерпний і складається з нескінченного числа елементів і зв'язків, прийнятих як спостережувані та неподільні величини. Визнано, що абсолютно неподільних елементів немає, проте для цієї проєктованої системи методів правового регулювання вважається неподільним. Тому під час виділення «кінцевих» частинок системи методів правового регулювання визначальне значення матиме рівень його вивчення як системи. Так, можна виділити такі вже згадувані методи правового регулювання, як фінансовий, заохочувальний, координації, трудовий, рекомендацій тощо.

Однією з основних властивостей системи методів правового регулювання виступає наскрізний характер її будови. У термінології деяких авторів якість називається та описується як «відносність» [12, с. 11]. Суть нашого дослідження полягає в тому, що кожен із методів правового регулювання є (і може бути представлений) одночасно елементом структури системи вищого порядку і самостійним системним утворенням, що складається з відповідних елементів (способів правового регулювання). «Якщо ми прийнемо будь-який елемент за систему, то навколишнє середовище утворюватиме систему вищого порядку, а кожен елемент обраної нами системи може бути розглянуто як система видова. Таким чином, будь-яка система виявляється як завгодно складною», – зазначає Б.В. Алхібінський [7, с. 37].

У системі методів правового регулювання метод розглядається нами як однорівнева, умовно неподільна частка. Звісно ж, що на рівні функціонування правової дійсності, наприклад, основними (умовно неподільними) елементами можуть бути правові явища, що відображають динамічний аспект правового регулювання: правові засоби, способи й інші категорії, що становлять зміст правового регулювання суспільних відносин. Але зазначений ряд правових явищ визначається лише на рівні функціонування системи, характеризує специфіку зв'язків між методами правового регулювання в їх внутрішньому русі.

Система методів правового регулювання в процесі функціонування активно впливає на свої компоненти, перетворюючи їх. Тому їх кількість і характеристики не є постійними величинами. У результаті життєдіяльності права вихідні елементи розглянутої нами системи можуть зазнавати помітних змін, придбати або втратити деякі властивості. Перетворенням піддаються і властивості, які зберігаються елементами. Визначивши елементи, що утворюють сучасну систему методів правового регулювання, перейдемо до аналізу її підсистем.

Сьогодні наявність структури у складноорганізованих систем відзначається практично всіма системоаналітиками [6]. Елементи, з яких складаються всі складні системи, характеризуються високим ступенем організації та об'єднуються в підсистеми, які розташовані ієрархічно. Наведена нами раніше класифікація методів у цілому вказує на внутрішній устрій, структуру системи методів правового регулювання, підкреслюючи системність елементів, які її утворюють, і наявність підсистем – різні за своєю природою цілісні освіти методів, з яких складається динаміка всієї системи.

Складність і багатоаспектність правової реальності, поліструктурності суспільного життя, різноманітні види соціально-правових зв'язків

детермінували існування в системі методів правового регулювання різних підсистем, які об'єднують однорідні методи в межах одного рівня («по горизонталі») і становлять її структуру.

Так, нами виділено такі підсистеми, які можуть бути представлені у вигляді своєрідної піраміди, що складається з чотирьох рівнів:

– перша підсистема – це верхівка піраміди, яку представляє єдиний (загальний) метод правового регулювання;

– друга підсистема – диспозитивний та імперативний методи, які утворені з єдиного методу;

– третя підсистема – міжгалузеві методи (наприклад, заохочення);

– четверта підсистема, основа піраміди, – галузеві методи.

Наведені нами підсистеми мають відносну самостійність, розвиваються за своїми специфічними закономірностями, проявляються в будь-якому типі правового регулювання, і саме вони беруть участь у процесі функціонування системи методів правового регулювання. Простежується такий взаємозв'язок та ієрархічне розташування підсистем: з єдиного методу утворюються диспозитивний та імперативний методи, які потім конкретизуються відповідно до міжгалузевих методів – наприклад, заохочення, рекомендації або покарання. На основі єдиного методу з переважанням диспозитивних або імперативних начал формуються галузеві методи.

Система методів правового регулювання виступає як комплекс взаємопов'язаних елементів, що утворюють якісно нове явище. При цьому самі компоненти такої системи набувають нових ознак, що характеризують їх як складові частини конкретної системи методів правового регулювання.

Елементи системи методів правового регулювання не абстрактні поняття, що існують самі по собі, а складні системи, які взаємодіють між собою вибірково. Інакше кажучи, характер і якість зв'язку залежать від особливостей того чи іншого елемента, що знаходиться у взаємодії. Наприклад, деталі в автотранспорті взаємодіють між собою лише шляхом дотику поверхонь, не зазнаючи ніяких внутрішніх змін. Взаємодія – це чисто механічне явище. У системі методів правового регулювання перед нами зовсім інша картина. У взаємодії методів правового регулювання проявляються їх внутрішні властивості. Методи, що входять у систему, зазнають певних якісних змін, завдяки чому утворюються підсистеми, причому взаємозалежність методів настільки очевидна, що вони вже не можуть розглядатися ізольовано.

Це надзвичайно важливий момент у розумінні суті системи методів правового регулювання та структури її підсистем. Оскільки методи, що входять у систему, взаємодіють лише певними властивостями, функціями і система в цілому

якісно відрізняється від суми якостей складових її елементів. У зв'язку з цим структура системи в певному сенсі є незалежною від елементів. Це означає, що можлива заміна методів правового регулювання в підсистемі на якісно інші, але які володіють одним або декількома властивостями, подібними зі взаємозалежними властивостями замінних методів. Так, у регулюванні конкретних суспільних відносин без особливого «збитку» можна замінити метод рекомендації на метод заохочення.

Виходячи зі сказаного, можна виділити дві стадії функціонування методів правового регулювання як системи:

– перша стадія – це визначення в системі правових методів конкретних елементів (підсистем) для правового регулювання суспільних відносин;

– друга стадія – це коригування спочатку обраних методів залежно від отриманого результату від їх використання для подальшого регулювання суспільних відносин.

На першій стадії відбувається створення певної системи методів правового регулювання для найбільш оптимального регулювання конкретних суспільних відносин із урахуванням характеристик, обираються методи та їх взаємозв'язок. Учасники правотворчого процесу намагаються впливати на правову ситуацію в майбутньому, яка залежить від їх миттєвих дій на основі аналізу ситуації та прогнозів її розвитку. Причиною створення неефективної системи методів правового регулювання, таким чином, можуть служити як неправильна оцінка ситуації, невірні очікування її розвитку, так і інші суб'єктивно-об'єктивні комплекси зв'язків, що визначають дефектність правотворчого процесу. Однак адекватно оцінити ступінь спотворення уявлень учасників процесу неможливо через існування рефлексивної петлі – мислення учасників процесу впливає на його хід. Наявність як правдоподібної, так і неправдоподібної теорії, припущень, правових пристрастей і уявлень суб'єктів законотворчого процесу змінюють юридичну дійсність. Звідси та сама «принципова непередбачуваність законотворчого процесу як безперервного вдосконалення законів у відповідь на виявлені практикою недоліки попередніх змін» [14, с. 31].

Ефективність системи методів правового регулювання (підсумок впливу права на суспільні відносини) завжди буде відрізнятися від запланованих результатів. Тому в сенсі оцінки ефективності системи слід орієнтуватися не на кількісні показники, а на досягнення та збереження позитивної тенденції в розвитку конкретних суспільних відносин. Конструктивніше думати не що буде, а що може статися за спостережуваних тенденціях і що треба зробити, щоб відбулося найбільш бажане. На наш погляд, ця конструкція цілепокладання є

найбільш оптимальною у визначенні результатів системи методів правового регулювання та оцінки стану правопорядку в суспільстві.

Друга стадія спрямована на використання вже отриманого досвіду впливу спочатку обраної системи методів правового регулювання на конкретні суспільні відносини і з урахуванням цього досвіду внесення коригування в систему для досягнення оптимального результату. Ця стадія заснована на особливому характері внутрішньосистемних зв'язків системи методів правового регулювання, на її операційній замкнутості.

Під операційною замкнутістю в теорії систем розуміється домінування внутрішніх зв'язків і властивостей системи над зовнішнім впливом у визначенні її поведінкової реакції [10, с. 22]. Складність системи методів правового регулювання виявляється в неможливості її визначення за значеннями параметрів «входу» і «виходу». Однак на сьогодні прийнято вважати, що отримання заданих параметрів стану правопорядку як результату функціонування певної системи методів правового регулювання залежить в основному від вибору відповідних правових методів і правильності їх застосування. Лінійна залежність «вхід – вихід» виражається в отриманому результаті, будь то акт-діяння або акт-документ.

Головною передумовою ефективного управління в системах правоохоронного призначення, як вважає Г.А. Туманов, є довідкова інформація про стан справ в об'єкті управління, яка надходить «вгору» (параметр «вхід»), для прийняття адекватних управлінських рішень (параметр «вихід») [8, с. 34]. Л.А. Петрушенко називає відносини «вхід – вихід» елементарним ставленням, іманентним будь-якій системі [11, с. 14].

Таким чином, співвідношення системи методів правового регулювання в цілому та її елементів має діалектичний характер і виражається в тому, що, з одного боку, система стосовно своїх компонентів відіграє визначальну роль, вона модифікує їх стосовно своєї природи, наділяє її специфічними властивостями тощо; з іншого боку, її елементи як складні утворення (системи) мають відносну самостійність, деякі специфічні властивості.

Розглянемо систему методів правового регулювання на прикладі податкового права. Традиційним підходом до способу правового регулювання в податковому праві є припис. Держава в односторонньому порядку приписує, якими податками обкладається особа, дохід чи майно. Відповідно до Податкового Кодексу України від 2 грудня 2010 року, а саме підрозділу 8 розділу XX перехідних положень в частині оподаткування суб'єктів малого підприємництва, відповідно до Указу Президента України від 3 липня 1998 року № 727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва»

(з наступними змінами) та абзаців з 6 по 28 пункту 1 статті 14 розділу IV Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року № 13-92 «Про прибутковий податок з громадян», існує спрощена система оподаткування. Не зачіпаючи конституційно встановленого (ч. 1 ст. 67 Конституції України) [1] принципу загальнообов'язковості оподаткування, Указ надав окремим категоріям підприємців можливість на власний розсуд замінити сплату цілого ряду податків сплатою єдиного податку. Іншими словами, сплата єдиного податку є чисто диспозитивним елементом податкового права, адже (на відміну від загальнообов'язкових «класичних» податків) ніхто не може бути примушений сплачувати єдиний податок, якщо платник не обрав сплачувати його добровільно [2].

Відповідно до п. 100.2 ст. 100 Податкового Кодексу України з метою розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платник податків має право звернутися до контролюючого органу з відповідною заявою, тобто сама особа вирішує, вступати в договірні відносини з державою чи ні [2]. Крім того, часткова диспозитивність поведінки платника податків може проявлятися й у можливості податкового планування. Договірні відносини виникають також щодо інституту держаної позики, оскільки юридичні та фізичні особи шляхом придбання на добровільній основі державних цінних паперів можуть виступати учасниками внутрішніх запозичень.

Ще одним проявом диспозитивності є можливість місцевої ради вільно обирати раду, з якою вона хоче укласти договір про передачу коштів між місцевими бюджетами. Заборона та примус до укладання такого договору є неможливим. Отже, у Бюджетному кодексі передбачено можливість сторін визначати розмір видатків та їх передачу між місцевими бюджетами на договірних засадах (ст. 93 Бюджетного кодексу України)[3].

У кримінально-процесуальному праві, традиційно відомому своєю імперативністю, також виявляються окремі диспозитивні риси. Як зазначає В. Маляренко, диспозитивність (у процесуальному праві), яка базується на положеннях Конституції про те, що кожному гарантується судовий захист його прав і свобод, – це засада судочинства, що характерна головним чином для цивільного та господарського судочинства, але і в кримінальному праві діють елементи диспозитивності.

Диспозитивність у кримінальному праві вже стає темою фундаментальних досліджень. Так, наприклад, кримінальні справи приватного обвинувачення порушуються тільки за скаргою потерпілого та підлягають закриттю в разі примирення потерпілого з обвинуваченим. У Кримінально-процесуальному кодексі України перелік справ приватного та приватно-публічного обвинувачення пропонується розширити. Засади диспозитивності

виявляються також в таких інститутах, як закриття кримінальної справи у зв'язку з дійовим каяттям, внаслідок зміни обставин або у зв'язку з помилуванням окремих осіб; у зв'язку з можливістю застосування окремих положень цивільного процесуального законодавства під час розгляду судом цивільного позову в кримінальному процесі тощо. Причиною цього явища, як зазначає В. Маляренко, є те, що в той час, коли тоталітарні системи в межах кримінального процесу надають перевагу істині, яка здобувається ціною обмеження прав громадян, у демократичних державах на перше місце ставлять права громадян, якими не можна надмірно жертвувати навіть в ім'я досягнення істини. Тому законодавець повинен звести до мінімуму процесуальний примус для того, щоб захистити, наскільки можливо, права і свободи людини [5].

У сімейному праві з'явився відомий інститут шлюбного договору. Відповідно до ч. 2 та 3 ст. 97 Сімейного кодексу [4] сторони шлюбного договору можуть домовитися про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень статті 60 Сімейного кодексу і вважати його спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них. Крім того, сторони можуть домовитися про можливий порядок поділу майна, у тому числі й у разі розірвання шлюбу, тобто відступити від імперативних положень шлюбного законодавства.

Таким чином, приходимо до висновку, що тенденція до посилення елементів диспозитивності в структурі навіть традиційно імперативних методів правового регулювання пов'язана перш за все з реалізацією на практиці проголошення Конституцією України людини найвищою соціальною цінністю. Зважаючи на вищевикладене, зауважимо, що правова доктрина потребує створення несуперечливої концепції реформування структури методу правового регулювання адміністративного права.

Система методів правового регулювання як провідник імперативних і диспозитивних начал чуйно реагує на процеси, що відбуваються в політичному, громадському і правовому житті та транслює їх на суб'єктів права за допомогою впливу на динаміку конкретних правовідносин (фінансових, трудових, адміністративних та ін.), особливості правового положення учасників у межах цих правовідносин тощо.

Характер єдності системи методів правового регулювання залежить від сукупного результату взаємодії кожної підсистеми і кожного з розглянутих методів. Порушення характеру або ритму одного компонента негайно позначається на функціонуванні інших компонентів (підсистем) і системи методів правового регулювання в цілому. При «збої» хоча б навіть одного методу перестає діяти належним чином вся система.

Основний висновок, який випливає з цього, полягає в необхідності визнати факт неподільності складних систем і неможливості наділення складових її елементів властивостями, властивими їх сукупності як цілісному утворенню. Комплексне правове регулювання не може забезпечити жоден із методів правового регулювання самостійно, воно здійснюється одночасно всіма методами у вигляді системи в їх органічному взаємозв'язку і завдяки цим зв'язкам.

Система методів правового регулювання передбачає обов'язкову взаємодію і диференціацію складових його утворень – правових методів. В.Д. Сорокін зазначає: «До числа ознак соціальної системи необхідно віднести спільність і разом з тим нетотожність складових її елементів» [12, с. 12]. Взаємодія нетотожних методів правового регулювання забезпечує реалізацію різних властивостей, закладених у них, і функціонування системи в цілому.

Методи правового регулювання, виділені нами як підсистеми, що беруть участь в утворенні та функціонуванні системи методів правового регулювання, мають різну природу. Деякі з них носять концептуальний, інші – реальний характер. Тому відповідно до класифікації, запропонованої В.Г. Афанасьєвим, система методів правового регулювання належить до змішаних систем [8, с. 52].

Складові частини системи методів утворені як гомогенним (у межах одного рівня), так і гетерогенним способом, включають в себе не тільки об'єктивні, але і суб'єктивно-об'єктивні моменти: наприклад, галузеві методи і методи заохочення, рекомендації. Отже, система методів правового регулювання є змішаною, що поєднує в собі штучну природу законодавства (наприклад, рекомендаційний, заохочувальний методи) і об'єктивно обумовлену потребу конкретних суспільних відносин (наприклад, фінансовий, трудовий методи).

Таким чином, усі методи правового регулювання складаються з певної системи: по-перше, мають різну природу; по-друге, існують і функціонують лише у взаємодії з іншими методами; по-третє, їх об'єднаність і впорядкованість спрямовані на досягнення корисного результату.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2011. – № 13–17. – Ст. 112.
3. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.
4. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 9–13. – Ст. 88.
6. Авер'янов О.М. Системне пізнання світу / О.М. Авер'янов. – М., 1985; Тиунова Л.Б. Системні зв'язки правової дійсності: Методологія та теорія /

Л.Б. Тиунова. – СПб., 1991; Каган М.С. Системний підхід і гуманітарне знання / М.С. Каган. – СПб., 1991.

7. Алхібінський Б.В. Інформація та система : автореф. дис. канд. юрид. наук / Б.В. Алхібінський. – Л., 1967.

8. Афанасьєв В.Г. Суспільство: системність, пізнання і управління / В.Г. Афанасьєв. – М., 1981.

9. Демидов А.І. Про методологічну ситуацію в правознавстві / А.І. Демидов // Правознавство. – 2001. – № 4.

10. Нарикова С.П. Системний підхід до дослідження механізму правового регулювання : дис. канд. юрид. наук / С.П. Нарикова. – М., 2006.

11. Петрушенко Л.А. Принцип зворотного зв'язку / Л.А. Петрушенко. – М., 1967.

12. Сорокін В.Д. Правове регулювання: предмет, метод, процес / В.Д. Сорокін. – СПб., 2003.

13. Туманов Г.А. Основи наукової організації праці в органах внутрішніх справ / Г.А. Туманов. – М., 2001.

14. Хіценко В.Є. Кілька кроків до системної методології / В.Є. Хіценко // Соціологічні дослідження. – 2001.

Анотація

Чуприна Ю. Ю. Система методів правового регулювання в сучасній Україні. – Стаття.

У статті розглянуто поняття системи методів правового регулювання, проаналізовано елементний склад

системи, виникнення, тенденції та перспективи її розвитку.

Ключові слова: правове регулювання, предмет правового регулювання, метод правового регулювання, система методів правового регулювання, диспозитивність.

Аннотация

Чуприна Ю. Ю. Система методов правового регулирования в современной Украине. – Статья.

В статье рассмотрено понятие системы методов правового регулирования, проанализирован элементный состав системы, возникновение, тенденции и перспективы ее развития.

Ключевые слова: правовое регулирование, предмет правового регулирования, метод правового регулирования, система методов правового регулирования, диспозитивность.

Summary

Chupryna Yu. Yu. The system of regulation methods in modern Ukraine. – Article.

The article deals with the concept of the system of regulation methods, analyzed the elemental composition of the system, the occurrence, trends and prospects of its development.

Key words: legal regulation, subject of legal regulation, method of legal regulation, system of methods of legal regulation, optionality.